

РЕЦЕНЗІЇ

Черниш Н. Й.,

д. с. н., проф. каф. соціології

Львівського національного університету імені Івана Франка

DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/vso.2018.12.15>

Рецензія на видання: Ідентичності народів Центрально-Східної Європи: колективна монографія / Н. Гапон, В. Мішгаль, Л. Хижняк та ін.; за ред. проф. Коваліско Н.В., д-ра А. Єскатеринчука, проф. Р. Радзика. – Львів: ЛНУ ім. І. Франка, 2018. – 248 с.

*«Люди ніколи не перестануть думати про себе і свої суспільства
в категоріях ідентичності»*

Ф. Фукуяма

Цей вислів Ф. Фукуяма, який фіксує домінуючий статус ідентичності в системі соціогуманітарних наук, можна продовжити в такий спосіб: «Але уявлення про ідентичність будуть різними залежно від часу і простору їхнього побутування та особливостей національних аналітичних шкіл». Цей двобічний процес – модифікація ідентичностей та її осмислення – знаходить свою конкретизацію в тому числі й через проведення наукових зустрічей та обговорень зазначеної проблематики і у глобальному, і у локальному чи регіональному масштабах. Одна із спроб у вираженні власне регіональної специфіки дослідження ідентичностей на прикладі народів Центрально-Східної Європи представлена у рецензованій колективній монографії за матеріалами ІУ конференції науковців двох країн – Польщі та України (червень 2018 р.). А оскільки абсолютна більшість авторів є соціологами, то ця спільна праця являє собою значний науковий інтерес насамперед для представників цієї галузі соціогуманітарного знання – як для титулованих учених, так і особливо для академічної молоді. Тим більше що представлені матеріали подані у дискусійному контексті і віддзеркалюють віяло можливих уявлень про ідентифікаційні процеси на теренах центру і сходу Європи, дають досить повне уявлення про множинність ідентичностей їхніх сучасних мешканців та практик їхньої реалізації.

Ця регіональна візія метаморфоз ідентичностей в цілому корелює із мейнстрімом праць відомих соціологів світу з їхніми твердженнями про головні вектори змін ідентичностей у напрямку переходу від ідентичностей великих соціальних груп через їхнє дроблення і вираз у тождествах представників дедалі менших соціальних груп і до переважання врешті-решт індивідуальних спроб самоотождення. В той самий час, на мій погляд, наразі бракувало усвідомлення іншого, новішого тренду останнього часу - потреби формування ідентичностей більш широких і більш інтегрованих,

за висловом Ф. Фукуями, тих «кредових» національних ідентичностей, які здатні консолідувати свої суспільства в умовах глобальних криз, ризиків, гібридних воєн і невизначеностей. Цей зворотній розмах маятника та фіксація його проявів у межах проблематики ідентичностей, очевидно, мають велике соціальне значення і здатні (за умови реалізації зусиль науковців у цьому напрямку) суттєво піднести роль соціології для наших суспільств. На конференції звучали різноманітні тлумачення набуття і перевизначення ідентичностей, конкурували суголосні і відмінні тлумачення важливості тих чи інших типів ідентичностей – від давніх до сучасних, від етнічних до громадянських, від локальних до регіональних, від колективних до індивідуальних тощо. Ця ідентичнісна мозаїка в межах центрально-східного ареалу Європи дає потенційну поживу для роздумів і привід для поглиблених рефлексій, залишає простір для особистих преференцій та обрання власної позиції, а відтак не залишає байдужим і спонукає до нових наукових пошуків.

В цілому можна погодитися із структурою упорядкування матеріалів конференції у рецензованій монографії з їхнім поділом на дві - теоретичну і прикладну - частини, але, думаю, такий поділ виглядає дещо штучним, оскільки у першій (теоретичній за задумом) частині автори часто покликалися на емпіричні дослідження, а їхні колеги у виступах стосовно прикладних аспектів вивчення ідентичностей, як правило, розпочинали із важливих теоретичних засновків. Власне це органічне переплетіння теорії та даних соціологічних досліджень стало сильною рисою представлених матеріалів –глибоких і водночас конкретизованих, інколи до рівня одного кейсу. На жаль, попри заявлені наміри, на конференції не вдалося повною мірою зреалізувати розлогої наукової дискусії, бо вже надто розпорошеними виглядали презентації наукових напрацювань її учасників. Тому ці два зауваження можна знівелювати шляхом більш акцентованої підготовки до проведення наступної конференції за рахунок попередньої тематичної структуризації поданих матеріалів та взаємного завчасного ознайомлення із ними групи модераторів, які згодом формуватимуть таргетовані дискусійні групи за проблематично окресленими рамками.

На закінчення слід підкреслити, що організація та проведення такого гатунку конференцій, а також ознайомлення широкого академічного загалу із їхніми матеріалами можна вважати ознакою зростаючого професіоналізму академічних соціологічних спільнот обох країн, проявом успішності їхньої співпраці, демонстрацією великих потенційних можливостей у вивченні феноменів, здатних мобілізувати наші суспільства на відсіч глобальним загрозам та ризикам. Час налагоджувати і продовжувати рівноважний діалог українських і польських соціологів, в якому голоси кожного будуть почуті і враховані. На завершення варто висловити особливу подяку професору нашої кафедри соціології Н.В. Коваліско за гідне представництво напрацювань учених Франкового університету на міжнародній арені та за її воістину титанічні зусилля у справі організації та проведення спільних україно-польських конференцій соціологів.